

انواع روشهای صدور ضمانتنامه

یکی دیگر از ابعاد سودمندی که قابلیت انعطاف فراوان ضمانتنامه های مستقل را نشان می دهد، انواع گوناگون روشهای صدور ضمانتنامه است، اگر در خصوص انواع ضمانتنامه ها، ماهیت رابطه پایه، انعطاف فراوانی را ایجاد می نمود در اینجا ضامن و چگونگی پذیرش تعهدات توسط وی بر اساس شرایط گوناگون از انعطاف فراوانی برخوردار است. ساده ترین شکل صدور ضمانتنامه مستقل، یک ضمانتنامه سه طرفه است که شامل ضامن، متقاضی و ذینفع می باشد. این نوع از صدور ضمانتنامه که معمولاً آن را به شکل مثلث نشان می دهند عموماً برای صدور ضمانتنامه های داخلی است، یعنی زمانی که ذینفع و متقاضی هر دو از یک کشور واحد می باشند. این نوع ضمانتنامه که آن را ضمانتنامه مستقیم می نامند به شکل زیر می باشد:

ضمانتنامه مستقیم

اما اگر ذینفع و متقاضی در دو کشور مختلف باشند، یعنی با یک رابطه تجاری یا مالی بین المللی مواجه باشیم، از آنجاکه ذینفع به علت وجود ریسک سیاسی عموماً حاضر به پذیرش ضمانتنامه صادره از بانک خارجی نخواهد بود و از سوی دیگر متقاضی هم امکان ارتباط با بانکهای کشور ذینفع را ندارد، رابطه ای بین بانکی در سطح بین الملل برای صدور ضمانتنامه شکل می گیرد، بدین ترتیب که متقاضی ضمن مراجعه به بانک کشور خود، تقاضای صدور ضمانتنامه نموده و وثایق لازم را نیز تودیع می نماید. بانک ذکر شده که در این شکل از صدور، بانک ضامن متقابل نام دارد، به جای صدور مستقیم ضمانتنامه به نفع، ذینفع ضمانتنامه متقابلی را به نفع بانکی در کشور ذینفع که با هم رابطه کارگزاری دارند صادر و در متن ضمن تقاضای صدور ضمانتنامه به نفع ذینفع، متعهد می شود که در صورت مطالبه وجه ضمانتنامه، متقابلاً وجه مربوطه را به بانک ضامن پرداخت نماید. این شکل از صدور ضمانتنامه که به آن ضمانتنامه متقابل گفته می شود در شکل زیر به خوبی نشان داده شده است:

ضمانتنامه غیرمستقیم (متقابل)

دو روش صدور مذکور تنها اشکال ممکن صدور ضمانتنامه ها نمی باشند. در نمودار قابلیت انعطاف ضمانتنامه های مستقل در خصوص نحوه صدور آنها به خوبی قابل مشاهده است. همانطور که در مورد ضمانتنامه های متقابل اشاره شد، عموماً ذینفع ضمانتنامه ها به علت وجود ریسک سیاسی از پذیرش ضمانتنامه های صادره توسط بانکهای کشورهای خارجی خودداری می نمایند اما در برخی موارد ذینفع ضمانتنامه ها حاضر به پذیرش این ریسک خواهند بود، اما در عین حال برای مکاتبه با بانک ضامن که در کشور دیگری حضور دارد نیاز به وجود بانک واسطه ای دارند که بانک ابلاغ کننده نام دارد. این بانک همانطور که از نام آن مشخص است بدون هیچگونه مسئولیتی صرفاً مسئولیت ابلاغ ضمانتنامه و سایر مکاتبات را بین ضامن و ذینفع بر عهده دارد. نحوه صدور این نوع ضمانتنامه در شکل زیر مشخص گردیده است. یادآوری می گردد که خطوط مقطع در این شکل به معنای وجود رابطه ای فارغ از تعهد و مسئولیت می باشد.

اشکال صدور ضمانت‌نامه در اینجا هم خاتمه نمی‌یابد. قابلیت‌های اشکال صدور ضمانت‌نامه مستقل بسیار گسترده است. یکی دیگر از اشکال صدور ضمانت‌نامه، صدور ضمانت‌نامه با وثایق ترکیبی است، یعنی به عنوان مثال، ممکن است برای صدور یک ضمانت‌نامه واحد از دو تضمین متقابل و یا یک تضمین متقابل به علاوه وثایق داخلی همچون سفته و یا سپرده نقدی استفاده گردد. این نوع از ضمانت‌نامه‌ها معمولاً به این علت صادر می‌شود که یک ضمانت‌نامه دارای دو یا چند متقاضی است و لذا هر متقاضی وثایق جداگانه ای را به ضامن ارائه می‌کند. همچنین ممکن است به علت مبلغ بالای یک ضمانت‌نامه، چند ضامن به صورت سندیکایی یعنی به طور مشترک ضمانت آن را بر عهده بگیرند. در خصوص ضمانت‌نامه‌های سندیکایی چون ذینفع می‌بایست صرفاً با یک ضامن مواجه باشد، یکی از آنها به عنوان عامل، مسئولیت اصلی در قبال ذینفع را بر عهده گرفته و بقیه ضامن‌ها طی قراردادی مستقل از ضمانت‌نامه صادره مسئولیت صدور ضمانت‌نامه را بر اساس درصد مورد توافق میان خود تقسیم می‌کنند.

ضمانت‌نامه‌های دو طرفه

ضمانت‌نامه‌های دو طرفه به تقاضای خود ضامن یا به درخواست ذینفع صادر می‌گردند. به عنوان مثال، ممکن است شرکتی برای پوشش تعهدات خود ضمانت‌نامه‌ای به نفع یک بانک وام دهنده تحت موافقت‌نامه ارائه تسهیلات و یا قرارداد فروش کالا یا خدمت ارائه نماید. فایده چنین ضمانت‌نامه‌ای برای ذینفع این است که تعهدات ضامن تحت قرارداد پایه با صدور یک ضمانت‌نامه مستقل قابل پرداخت تقویت می‌شود. اساساً چنین ضمانت‌نامه‌ای حتی در صورت اعتراض متقاضی به ادعای ذینفع تحت قرارداد پایه می‌بایست پرداخت گردد. به عبارت دیگر، حق ذینفع برای دریافت وجه ضمانت‌نامه از مابقی قرارداد منفک و محافظت می‌گردد. شکل رایج دیگر ضمانت‌نامه‌های دو طرفه زمانی است که دفتر مرکزی یک شرکت، ضمانت‌نامه‌ای برای پوشش تعهدات شعب خود نسبت به طلبکاران صادر می‌کند. در خصوص بانکها، ناظران بانکی ممکن است از شعب بانکهای تحت حوزه خود، حداقلی از سرمایه را طلب کنند. دفتر مرکزی بانکها می‌توانند با صدور یک ضمانت‌نامه عندالمطالبه نیاز به انتقال وجوه بابت سرمایه را مرتفع سازند. ضمانت‌نامه‌های دو طرفه همچنین به تقاضای خود ذینفع هم صادر می‌گردند. به عنوان مثال، یک صادرکننده ممکن است از بانک خود بخواهد ضمانت‌نامه‌ای برای پوشش پرداخت قیمت کالاهای صادر شده - که واردکننده به او بدهکار است - صادر کند. در اینجا صادرکننده همزمان متقاضی و ذینفع ضمانت‌نامه است.

ضمانت‌نامه‌هایی که در ارتباط با یک قرارداد پایه صادر نمی‌شوند

برخی از ضمانت‌نامه‌ها به جای پوشش قرارداد، برای پوشش تعهدات مربوط به یک رابطه پایه که ناشی از قانون یا دستور دادگاه است صادر می‌شوند. یک مثال در این زمینه ضمانت‌نامه‌های گمرکی است که برای پوشش حق گمرکی صادر می‌شود که کالاهای ورود موقت از آن معاف گردیده و در صورت عدم عودت به مبدأ تا تاریخ مشخصی می‌بایست پرداخت شود.

نتیجه گیری

ضمانت‌نامه‌های مستقل را می‌توان جزو کارآمدترین و منعطف ترین ابزارهایی دانست که بانکها برای پوشش ریسک در اختیار بازرگانان و صنعتگران صنوف مختلف قرار می‌دهند. یکی از کمبودهای مهمی که این ابزار از آن رنج می‌برد، فقدان مقررات متحدالشکلی بود که طرفین یک ضمانت‌نامه مستقل بتوانند با رجوع به آن به راحتی مشکلات و ابهامات احتمالی را مرتفع سازند. اتاق بازرگانی بین المللی دهه‌هاست چنین مقرراتی را برای اعتبارات اسنادی تدوین نموده است. مقررات UCP بی تردید یکی از علل مهم گسترش روزافزون استفاده از این ابزار پرداخت بوده است و نسخه های جدید آن نیز مرتباً بر اساس نیازهای پیش آمده تدوین می‌گردند. خوشبختانه اتاق بازرگانی بین المللی به تدریج از حدود ده سال قبل تدوین مقررات حاکم بر ضمانت‌نامه‌های مستقل که آن را URDG یا United Guarantees Rules for Demand می‌نامند را آغاز نمود و پس از فعالیتهای کارشناسی مداوم ابتدا نسخه نخست آن با عنوان URDG 458 منتشر گردید و پس از دریافت بازخوردهای عملی و اخذ نظرات کارشناسی فعالان امور ضمانت‌نامه‌های مستقل در سراسر جهان، سرانجام نسخه اخیر آن تحت عنوان URDG 758 در سال ۲۰۱۰ منتشر شد و متعاقب آن کتاب مبسوط و ارزشمند راهنمای مقررات مذکور نیز توسط اتاق بازرگانی در اختیار عموم قرار گرفت. با تلاشهای انجام شده می‌توان به جرات ادعا نمود که امروزه این ابزار کارآمد پوشش ریسک در مقایسه با ابزار پرداخت اعتبار اسنادی هیچ نقصانی ندارد و تنها مانعی که هنوز در راه گسترش استفاده از ضمانت‌نامه‌های مستقل خودنمایی می‌کند، ضعف دانش کارشناسی در میان فعالان امور بازرگانی، مالی و بانکی در خصوص تواناییهای نامحدود ضمانت‌نامه‌های مستقل برای برآوردن نیازهای گوناگون پوشش ریسک فعالیتهای تجاری و مالی است.

برای دریافتن توانایی‌های بالقوه کشف نشده ضمانت‌نامه‌های مستقل فقط کافی است به این واقعیت توجه کنیم که هر گاه با ریسک عدم ایفای تعهدات یکی از طرفین یک رابطه تجاری، مالی یا غیره مواجه باشیم، ضمانت‌نامه مستقل می‌تواند برای پوشش ریسک مربوطه مورد استفاده قرار گیرد. نباید از یاد برد که تحقق بسیاری از ریسکها در صورتی که قبلاً برای پوشش آنها تدبیری اندیشه نگردیده باشد، می‌تواند تبعات جبران ناپذیری برای بنگاه اقتصادی مربوطه به همراه بیاورد. لذا کشف و گسترش کاربردهای متنوع ضمانت‌نامه‌های مستقل برای پوشش ریسک فعالیتهای اقتصادی، نقش بسیار مثبتی در حفظ آرامش و ثبات اقتصادی کشور به همراه خواهد داشت.